

การเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยอาศัยสถานการณ์: อิทธิพลจากมุมมอง
ทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ในโลกตะวันตกสู่การบูรณาการในการสร้าง
ทฤษฎีใหม่การเรียนรู้ภาษาในโลกตะวันออก
Proposition of Situational Based English Language Learning Theory
(SBELLT): Influence from the Perspective of Systemic Functional
Linguistics in the Western World to an Integration on Building a New
Language Learning Theory in the Eastern World

อุดมกฤษฎี ศรีนนท์

Udomkrit Srinon, Ph.D.

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยอาศัยสถานการณ์ ซึ่งเป็นแนวคิดและความเชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ภาษาได้ดีจากสถานการณ์และปัจจัยสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีนี้สร้างและพัฒนาจากมุมมองทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ที่เสนอหลักการว่า ภาษาและการเรียนรู้ภาษาเกิดปรากฏในสองบริบทคือ บริบทแห่งวัฒนธรรม และบริบทแห่งสถานการณ์ ในบทความนี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอทฤษฎีใหม่แห่งการเรียนรู้ภาษาโดยอาศัยบริบทแห่งสถานการณ์ เพื่อเป็นข้อท้าทายแก่นักภาษาศาสตร์ในประเด็นที่ว่า มนุษย์เราสามารถเรียนรู้ภาษาได้ดีจากสถานการณ์ต่างๆที่พบและในบริบททางสังคมต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ผู้เขียนอภิปรายเพิ่มเติมว่า บนพื้นฐานของทฤษฎีนี้ หากมีการจัดสถานการณ์ในการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน ผู้เรียนก็จะสามารถเรียนรู้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านสถานการณ์และวัฒนธรรมหลากหลายที่ปรากฏในบริบททั้งในแง่ภาษาพูดและภาษาเขียน ผู้เขียนคาดหวังว่า บทความนี้จะช่วยเติมเต็มช่องว่างและสร้างความเข้าใจที่ดีด้านการพัฒนาและการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่ง ภาษาที่สองและภาษาต่างประเทศแก่นักภาษาศาสตร์ นักการศึกษาที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่การประยุกต์ทฤษฎีในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยอาศัยสถานการณ์, ทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่, บริบทแห่งวัฒนธรรม, บริบทแห่งสถานการณ์

Abstract

This article proposes Situational Based English Language Learning Theory (SBELLT) which is a principle and an assumption in that human being can learn a language well from situations and environmental factors. This theory is constructed and developed from the perspective of Systemic Functional Linguistics which proposes a principle in that language and learning occur in two contexts; context of culture and context of situation. Therefore, in this article the author proposes a new language learning theory based on situations to challenge linguists in that human being can learn a language well from situations they encounter and in social contexts which are around them. It is further discussed that based on this theory if appropriate situations are provided for language learning for learners, they can learn a language effectively through different situations and cultures which are embedded in various contexts, both in spoken and written modes. The author anticipates that this article will help fulfill a gap in the literature and offer better understanding on first, second and foreign language acquisition and development for linguists and educators involved and will lead to some applications of the theory in the future.

Keywords: Situational Based English Language Learning Theory, Systemic Functional Linguistics, Context of Culture, Context of Situation

บทนำ

เป็นที่ยอมรับกันว่า การเรียนรู้ภาษาหรือภาษาศาสตร์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในหลายๆ ด้านในชีวิต ในโลกแห่งการเรียนรู้ภาษาอังกฤษหรือการเรียนการสอนภาษาอังกฤษนั้น มีทฤษฎีหรือศาสตร์มากมายในฝั่งทางตะวันตกที่ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อค้นหาและตอบโจทยว่า มนุษย์เรียนรู้ภาษาอย่างไร มีกระบวนการและการพัฒนาการอย่างไรในการเรียนรู้ตั้งแต่วัยเริ่มต้นจนถึงวัยผู้ใหญ่ เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง (Foreign and Second Language Acquisition) ทฤษฎีการเชื่อมต่อช่องว่างการเรียนรู้ทางภาษา (Zone of Proximal Development) ทฤษฎีไวยากรณ์เพิ่มพูน (Generative Grammar) ทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Sociolinguistics) ทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา (Psycholinguistics) ทฤษฎีไวยากรณ์ดั้งเดิม (Traditional Grammar) ทฤษฎีไวยากรณ์ปวีรรต (Transformational Grammar) ทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ (Systemic Functional Linguistics) เป็นต้น ดังเช่นที่ วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2559 หน้า ii) ที่กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีภาษาศาสตร์นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่างๆ จนเกิดเป็นแขนงวิชาต่าง เช่น ภาษาศาสตร์สังคม ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ ภาษาศาสตร์จิตวิทยา ภาษาศาสตร์ประยุกต์ เป็นต้น กล่าวคือ วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2559 หน้า 10-11) กล่าวว่า ภาษาศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่นๆ อีกมากมายเช่น การศึกษาทางภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) ที่ศึกษาความแตกต่างของภาษาที่พบในกลุ่มคนในสังคมที่แตกต่างกันว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลทำให้มีลักษณะการใช้ภาษาที่ต่างกันในกลุ่มต่างๆ การศึกษาทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnolinguistics) ที่ศึกษากระบวนการคิดความเชื่อของคนในสังคมวัฒนธรรมหนึ่งผ่านมิติทางภาษา การศึกษาภาษาศาสตร์จิตวิทยา (Psycholinguistics) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตวิทยาและระบบประสาทที่มีผลต่อการรับรู้และเข้าใจภาษา การใช้ภาษา ตลอดจนจนถึงการรับภาษา การศึกษาภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied linguistics) ที่เน้นนำความรู้ความเข้าใจทางภาษาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษา การศึกษาภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computational linguistics) ที่สนใจวิธีการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ให้สามารถประมวลผลภาษาและดูเสมือนมีความสามารถทางภาษาเช่นเดียวกับมนุษย์ การศึกษาทางภาษาศาสตร์วิพากษ์ (Critical linguistics) ที่ว่าด้วยการวิพากษ์สังคมที่เรียกว่าทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical discourse analysis) โดยอาศัยหลักฐานทางภาษาที่พบในสื่อต่างๆ หรือจากการวิเคราะห์ทฤษฎีต่างๆ เพื่อเปิดเผยให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่ซ่อนเร้น ต่อสู้และดำเนินอยู่ในสังคม

เมื่อก้าวถึงบริบทการเรียนรู้และการศึกษาภาษาศาสตร์ ภาษาอังกฤษและการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยนั้น มีประวัติและวิวัฒนาการที่ยาวนานนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาที่เริ่มมีการติดต่อกับชาวต่างชาติทั้งในด้านการค้า การทูต การศาสนาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์และสมัยปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศในประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานนับร้อยๆ ปี และสถานศึกษาต่างๆ ในประเทศไทยก็มีการรับเอาทฤษฎี ศาสตร์และวิธีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษต่างๆ มาใช้อย่างต่อเนื่องตามช่วงเวลาและยุคสมัยต่างๆ

ในแง่การศึกษามานุษยวิทยา ภาษาอังกฤษ และการเรียนการสอนทางภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศนั้น เป็นที่ทราบกันว่ามีทฤษฎีและวิธีการมากมายที่ถูกเสนอขึ้นจากภาษาศาสตร์และนักการศึกษาทางด้านภาษาในฝั่งประเทศตะวันตก เกิดการคิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่ศาสตราจารย์ Jack C. Richards และ Theodore S. Rodgers (1986) ที่รวบรวมและอธิบายวิธีการสอนและเรียนรู้ภาษาด้วยวิธีการต่างๆ ที่ถูกพัฒนาและนำเสนอขึ้นในยุคต่างๆ ในโลกฝั่งตะวันตก เช่น วิธีการสอนแบบฟังพูด (The Audiolingual Method) การสอนภาษาแบบสื่อสาร (Communicative Language Teaching) การเรียนการสอนภาษาแบบ

ตอบสนองทางกาย (Total Physical Response) การเรียนรู้ภาษาในบริบทของชุมชน (Community Language Learning) วิธีสอนไวยากรณ์แบบแปล (Grammar Translation method) การสอนแบบเงียบ (The Silent way) การสอนแบบตรง (Direct method) การสอนภาษาโดยอาศัยสถานการณ์และการพูด (The Oral and Situational Language Teaching) การสอนภาษาแบบธรรมชาติ (The Natural Approach) การเรียนรู้ภาษาในแบบสบาย (Suggestopedia) เป็นต้น และนอกจากนี้ยังมีทฤษฎีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาอย่างมากมายในปัจจุบัน เช่น การเรียนการสอนภาษาแบบบูรณาการ (Integrations of Language Learning) การเรียนการสอนภาษาที่เน้นภาระงาน (Task-based approach) การเรียนการสอนภาษาที่เน้นปัญหาเป็นตัวตั้ง (problem-based approach) การเรียนการสอนภาษาที่เน้นอรรถลักษณะ (Genre based approach) การเรียนการสอนภาษาที่เน้นโครงงาน (Project based approach) การเรียนแบบก้าวหน้า (Active learning) เป็นต้น

แนวคิดและหลักการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยสถานการณ์ Situational Based English Language Learning Theory (SELLT)

ในบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งที่จะนำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยอาศัยสถานการณ์ Situational Based English Language Learning Theory (SELLT) ซึ่งได้รับอิทธิพลและพัฒนาจากมุมมองภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ (Systemic Functional Linguistics) โดยมีหลักการ แนวคิดและสมมติฐานดังนี้ คือ

1. การเรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาเพื่อให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายในเรียนรู้ซึ่งสถานการณ์ที่นำมาเรียนเรียนรู้หรือนำมาสอนนั้นเกี่ยวข้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตหรือการใช้ชีวิตที่เป็นปกติวิสัยของมนุษย์
2. สถานการณ์การเรียนรู้ควรมีการตอบโต้สื่อสารที่เป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) เพื่อให้เกิดการขยายการพูดคุยหรือการเรียนรู้โดยมีตัวภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารซึ่งนำไปสู่การขยายความของการพูดคุย (dialogic expansion) ของบทสนทนาหรือการเรียนรู้มากขึ้น
3. สถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและน่าสนใจจะนำไปสู่การเรียนรู้ทางภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะภาษาที่เกิดจากการเรียนรู้ เกิดจากตัวสถานการณ์เป็นตัวกำหนดโดยมีโครงสร้างทางภาษาที่เกิดจากการเรียนรู้จากสถานการณ์จะเป็นโครงสร้างที่เน้นหน้าที่ทางภาษา (Functions) มีวัตถุประสงค์ของหน้าที่ทางภาษาที่ชัดเจนเพื่อการสื่อสาร เป็นหน้าที่ทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันหรือกิจกรรมทางสังคม (Social activities)
4. ความยาวหรือปริมาณของตัวภาษาที่มากพอที่เกิดจากสถานการณ์มีผลต่อการเรียนรู้ในแง่ของการขยายความหมายของตัวภาษาที่ปรากฏในสถานการณ์ซึ่งช่วยส่งเสริมกระบวนการคิด การวิเคราะห์และวิจารณ์กับตัวผู้เรียน
5. การฝึกภาษาจากสถานการณ์บ่อยๆ มีผลต่อความสำเร็จและความคงทนในการจดจำและการเรียนรู้ การฝึกและความคุ้นเคยจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางภาษาได้ดีกว่า การไม่ฝึกหรือความไม่คุ้นเคยกับสถานการณ์ที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ทางภาษา
6. สถานการณ์ที่ใกล้ชิดหรือเกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ดีกว่าสถานการณ์ที่ไกลตัวและที่ผู้เรียนไม่คุ้นเคย กล่าวคือประสบการณ์และความรู้เดิม (Poirier knowledge/experience) มีผลและส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาของผู้เรียนได้ดีกว่าสถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่คุ้นเคย

หลักการ แนวคิดและสมมติฐานทั้ง 6 ประการนี้ ผู้เขียนได้เสนอและพัฒนาขึ้นมาจากมุมมองของทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ (Systemic Functional Linguistics) ที่ค้นคิดและพัฒนาขึ้นโดยศาสตราจารย์ J.R. Firth ศาสตราจารย์ M.A.K Halliday ศาสตราจารย์ JR Martin และนักภาษาศาสตร์ในกลุ่มนี้ที่ระบุว่า การเรียนภาษาเกิดขึ้นในสองบริบทใหญ่ๆ คือ บริบทแห่งวัฒนธรรม (Context of culture) และบริบทแห่งสถานการณ์

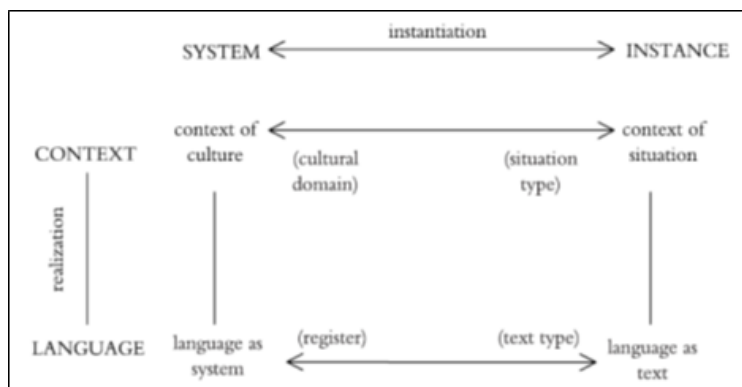
(Context of situation) กล่าวคือ ผู้เรียนจะเรียนรู้ภาษาได้ดีในบริบทแห่งวัฒนธรรมและบริบทแห่งสถานการณ์ บริบททั้งสองอย่างนี้เป็นบ่อเกิดแห่งตัวภาษาและการพัฒนาภาษาในสังคมมนุษย์และนำไปสู่กรอบแห่งสถานการณ์ 3 ประการคือ Field, Mode, Tenor ซึ่งในดิกชันนารี Oxford reference (2018 online) ได้อธิบายถึงบริบทแห่งสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนักภาษาศาสตร์สามท่านที่มีชื่อเสียงของโลกดังนี้คือ

1. Malinowski เป็นคนแรกได้คิดคำนี้ขึ้น (Context of situation) ในปี ค.ศ.1923 เพื่อที่จะหมายถึง บริบทแห่งการใช้ทางวัฒนธรรมซึ่งการเป็นแสดงออกทางภาษาในวิถีทั้งหมดในชีวิตมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นในจิตใจในการตีความหมายของการพูดหรือการแสดงออก

2. Firth ได้ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อมทั้งหมดที่ภาษาพูดเกิดขึ้นซึ่งเกี่ยวข้องในการทำให้เกิดความเข้าใจ โดยได้เน้นย้ำว่า ความหมายคือสิ่งที่ต้องอาศัยบริบท (Meaning is context – dependent.)

3. Halliday ได้ให้ความหมายว่า บริบทหมายถึง บริบทการใช้ภาษาศาสตร์ที่พิเศษที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการพูดหรือแสดงออกทางภาษาศาสตร์ ไม่ใช่เพียงแค่บริบทแห่งรูปธรรมและทางสังคมเท่านั้น แต่หมายถึงองค์ประกอบต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์เชิงสังคม ธรรมชาติของช่องทางการสื่อสาร ภาระงานและหัวข้อ เขาได้เสนอแนวคิดว่า มีความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างสถานการณ์ที่เป็นแบบแผน (Typical situations) และประเภทของภาษาที่ปรากฏในสถานการณ์เหล่านั้น

เพื่อให้เห็นวิวัฒนาการที่มาแห่งแนวคิดนี้ วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2559 หน้า 7) ได้สรุปที่มาแห่งทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ไว้ว่า ในขณะที่ทางอังกฤษ นำโดย J.R. Firth (ค.ศ.1890-ค.ศ.1960) ได้ให้ความสำคัญกับบริบทสถานการณ์ ด้วย ซึ่งนำไปสู่แนวคิดที่มองภาษาเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การใช้ แตกต่างจากนักภาษาศาสตร์โครงสร้างอื่นๆ ตรงที่ไม่ได้มองว่าระบบของภาษาว่าประกอบด้วยระบบย่อยๆ ที่เป็นอิสระจากกัน เช่น สัทวิทยา วลีวิทยา วากยสัมพันธ์เหมือนพวก Bloomfield แต่มองว่าเป็นพหุระบบ (polysystemic) ซึ่งมีการทับซ้อนและการข้ามระดับ (level) กันได้ ต่อมา M.A.K Halliday (ค.ศ. 1925-ปัจจุบัน) จึงได้พัฒนาทฤษฎีไวยากรณ์ระบบหน้าที่ (Systemic Functional Grammar) ต่อจากงานของ Firth โดยให้เป็นทฤษฎีที่เน้นหน้าที่และความหมายมากกว่ารูปแบบหรือโครงสร้าง ระบบในทฤษฎีนี้มีลักษณะเป็นเซตของตัวเลือกต่างๆ และเงื่อนไขของแต่ละตัวเลือก ตามเงื่อนไขหน้าที่การใช้ ไม่ใช่ระบบที่เน้นโครงสร้างองค์ประกอบ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น Halliday M.A.K. (1999 p.8 in Text and Context in Functional Linguistics edited by Mohsen Ghaddesy) ได้อธิบายคำว่า Context of situation ว่าคือ บริบททั้งหมดในข้อความ กล่าวคือ ข้อความเฉพาะที่เจาะจงลงไปและองค์ประกอบทางภาษาเกี่ยวข้องกับบริบทแห่งสถานการณ์ ซึ่งแสดงในแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ภาษาและบริบท ระบบและส่วนของภาษา (Langauge and context, system and instance)

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ Halliday, M.A.K. (1978 p.1) ยังได้กล่าวถึงคำว่าบริบทไว้ว่า

“If the context is theorized in linguistic terms as another stratum in the organization of language itself, this enables us to model its variation and complexity, taking account of the differing situational contexts for different levels and kinds of teaching/learning activities, as well as the processes and the institutions of education and the different cultures within which this are located.”

จากข้อความดังกล่าว สามารถอธิบายความได้ว่า ถ้าบริบทถูกทำไปเป็นทฤษฎีทางคำศัพท์ภาษาศาสตร์ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของระบบภาษาด้วยตัวมันเองแล้ว สิ่งนี้จะทำให้เราเกิดรูปแบบที่หลากหลายและความซับซ้อนโดยมุ่งสนใจไปที่บริบททางสถานการณ์ที่หลากหลายในแต่ละระดับและประเภทกิจกรรมของการเรียนการสอนและกระบวนการและระดับสถาบันศึกษาและวัฒนธรรมที่หลากหลายภายในซึ่งบริบทเหล่านี้อาศัยอยู่

เพื่อความเข้าใจชัดในเรื่องความสำคัญของบริบทแห่งสถานการณ์ (Context of situation) ศาสตราจารย์ Halliday, M.A.K. (2004 pp.33-34) ได้อธิบายว่าสถานการณ์สามารถแบ่งลักษณะได้ในแง่ของบริบท (Field) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Tenor) และช่องทางการสื่อสาร (Mode) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

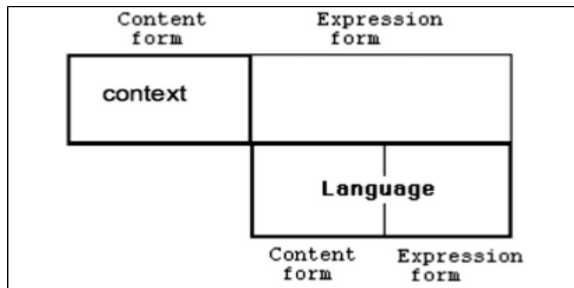
1. Field (บริบท) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ โดยเป็น (1) ธรรมชาติของกิจกรรมทางสังคมและสัญลักษณ์ทางความหมาย และ (2) ลักษณะของประสบการณ์ที่ตัวกิจกรรมเกี่ยวข้องซึ่งก็คือเรื่องราว (subject matter) หรือ หัวข้อ (Topic)

2. Tenor (ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล) หมายถึง คนที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ ซึ่งแบ่งย่อยได้เป็น (1) บทบาทที่คนเหล่านั้นแสดงในกิจกรรมทางสังคมและสัญลักษณ์การสื่อความหมายซึ่งแบ่งย่อยได้เป็น (1.1) บทบาทเชิงสถาบัน (institutional roles) (1.2) บทบาททางสถานะ (status roles) เช่น อำนาจที่เท่าเทียมกันหรือไม่เท่าเทียมกัน (1.3) บทบาทเชิงการติดต่อสื่อสาร (contact roles) เช่น ความสนิทสนมคุ้นเคยโดยเริ่มจากคนแปลกหน้าจนกระทั่งไปถึงคนที่สนิทสนม และ (1.4) บทบาทเชิงมิติแห่งสัญลักษณ์ (sociometric roles) เช่น ความรู้สึก อาจจะเป็นกลางหรือกล่าวหา ความรู้สึกเชิงบวกหรือลบ และ

3. Mode (ช่องทางการสื่อสาร) หมายถึง บทบาทที่ถูกกำหนดโดยภาษาและระบบสัญลักษณ์อื่นๆ ในสถานการณ์ กล่าวคือ (1) ระดับของภาระงานระหว่างกิจกรรมทางสัญลักษณ์ (semiotic activities) และกิจกรรมทางสังคมที่จัดระดับมาจากกิจกรรมทางสัญลักษณ์ในฐานะเป็นสร้างแห่งสถานการณ์สำหรับกิจกรรมทางสังคมที่ตัวเอื้ออำนวย (2) ระดับของภาระงานระหว่างกิจกรรมทางภาษาศาสตร์และกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (3) ช่องทางการสื่อสารด้านวัจนะ หมายถึง การเกริ่นนำในข้อความในบริบทเช่น การให้ข้อมูล การสั่งการ การอธิบายความ การยกตัวอย่าง หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น การโน้มน้าว การส่งเสริมหรือกระตุ้น การหนุนนำ การโต้เถียงหรือการโต้แย้ง (4) การเปลี่ยนบทบาทในการสื่อสาร ได้แก่ การขยายความการพูด (dialogic) การพูดโดยผู้เดียว (monologic) (4) ช่องทางการสื่อสาร หมายถึง ภาษาเขียนหรือภาษาพูด (5) ช่องทางในการแสดงออก หมายถึง เสียงหรือรูปภาพ

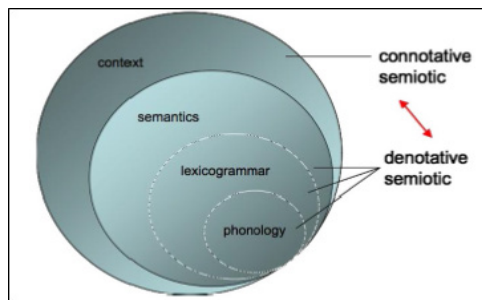
ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า บริบทนั้นมีความสำคัญมากโดยเฉพาะในแง่สถานการณ์ ถ้ามีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยอาศัยบริบทต่างๆ ก็เป็นที่เชื่อได้แน่นอนว่า การเรียนการสอนภาษาก็จะประสบความสำเร็จในทุกระดับ

ศาสตราจารย์ JR Martin แห่งมหาวิทยาลัยซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย (2014) ได้เน้นย้ำความสำคัญของภาษากับบริบทว่า เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันโดยธรรมชาติ โดยบริบทจะเป็นตัวกำหนดภาษา และอยู่เหนือความหมายในตัวภาษา เป็นชั้นความหมายที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าภาษา ดังจะเห็นจากรูปภาพข้างล่างต่อไปนี้

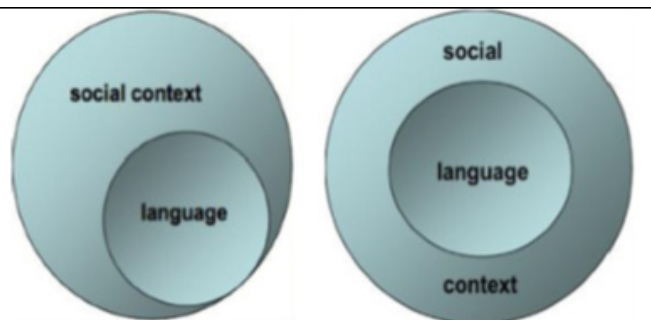

ภาพที่ 2 บริบทและภาษาที่ถูกตีความเป็นสัญลักษณ์ทางความหมาย (Context and language as interpreted connotative and denotative semiotics)

ในประเด็นดังกล่าว ศาสตราจารย์ JR Martin ได้กล่าวว่า สิ่งนี้จะเป็นประโยชน์ในการแยกแยะแนวคิดสองประการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและบริบททางสังคม ซึ่งเราสามารถหมายถึงสิ่งที่อยู่เหนือกว่า (Supervenient) และสิ่งที่ป็นปัจจัยแวดล้อม (Curcumvinient) นั้นหมายความว่าแนวคิดเรื่องสิ่งที่อยู่เหนือกว่า เป็นสิ่งที่ถูกแนะนำเข้ามาในขณะที่บริบทถูกจัดให้เป็นชั้นแห่งความหมายที่สูงขึ้น (a higher stratum of meaning) และปัจจัยแวดล้อมจะมองภาษาในฐานะเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในบริบททางสังคมซึ่งได้รับการตีความเป็นภาษาศาสตร์พิเศษ (Extra-linguistics) แนวคิดนี้สามารถเห็นได้ในรูปภาพที่ 3 และ 4 ดังต่อไปนี้

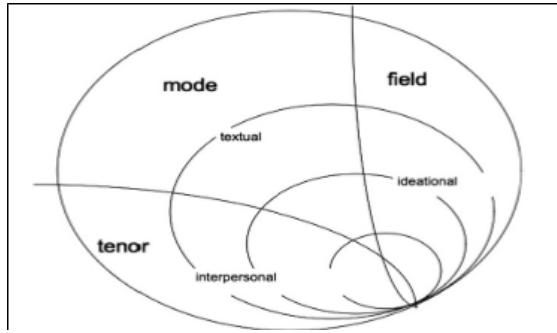

ภาพที่ 3 บริบทในฐานะที่เป็นชั้นแห่งความหมายที่สูงขึ้น (Context as a higher stratum of meaning (an SFL perspective))

ภาพที่ 4 แนวคิดเรื่องสิ่งที่อยู่เหนือกว่า(Supervenient) ซ้ำยและสิ่งที่ป็นปัจจัยแวดล้อม (Curcumvinient) ขวา ในเรื่องภาษาและบริบท (Supervenient and Curcumvinient perspectives on language and context)

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ Martin (2014, pp.12-16) ยังได้อภิปรายเพิ่มเติมว่า การสร้างภาษาและบริบท เกิดภายใต้ metafunction สามประการคือ Field (Ideational) บริบทที่เกิดขึ้น Mode (Textual) ช่องทางแห่งการสื่อสาร และ Tenor (Interpersonal) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งแสดงในรูปภาพที่ 5 ดังนี้

ภาพที่ 5 หน้าหน้าที่พิเศษหรือการสร้างภาษาและบริบท

(The metafunction or organization of language and context)

จากแผนภูมิดังกล่าว ศาสตราจารย์ JR Martin ได้อธิบายว่า ภาษาและบริบทมีความสัมพันธ์กันในทุกมิติ และสามารถจัดเป็นลำดับชั้นได้ดังแผนภูมิภาพต่อไปนี้

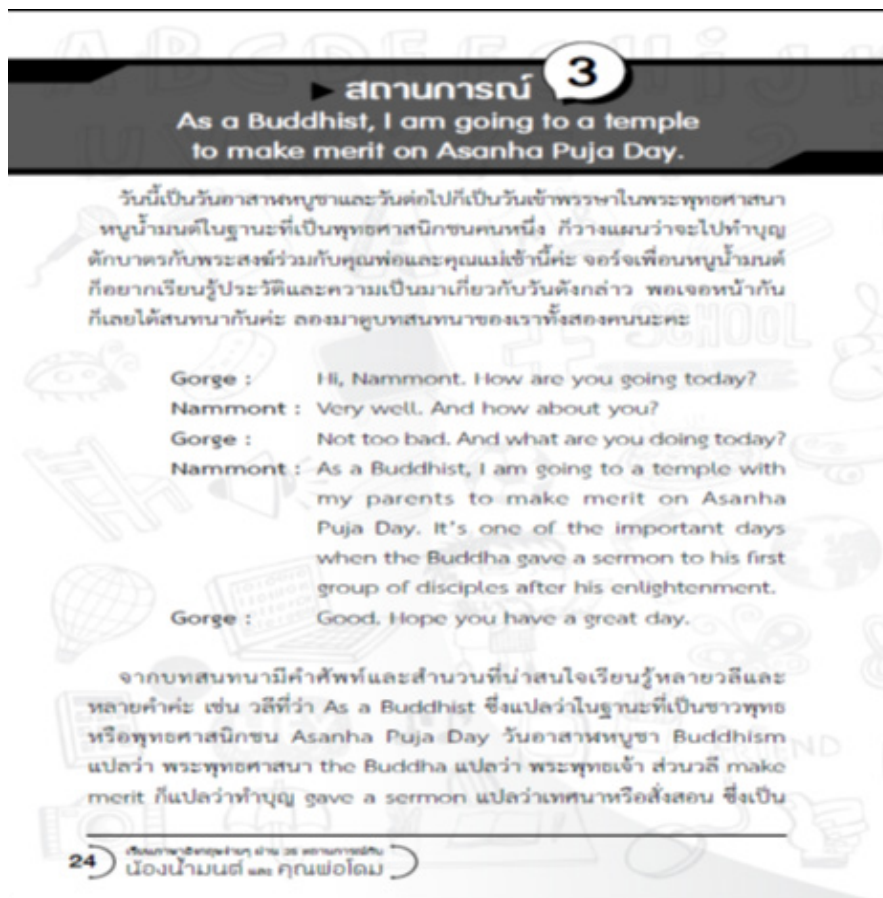
ภาพที่ 6 การปรากฏของโมเดลของบริบทที่แบ่งเป็นชั้น (The emergence of a stratified model of context)

	system	subsystem/instance type	instance
STRATIFICATION			
context	culture	institution situation type	situations
semantics	semantic system	register text type	[text as] meaning
Lexicogrammar	grammatical system	register text type	[text as] wordings

ภาพที่ 7 กรอบแห่งบริบท ความหมายและไวยากรณ์ระดับประโยคและคำซึ่งเสนอโดยศาสตราจารย์ Halliday (Halliday's 2002 instantiation/stratification matrix) อ้างถึงใน Martin (2014)

จากรูปภาพดังกล่าว ศาสตราจารย์ JR Martin ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภาษาเกิดในบริบทของวัฒนธรรมและสถานการณ์โดยแบ่งเป็นชั้นได้สามระดับคือ บริบท (Context) ความหมาย (Semantics) และไวยากรณ์ (Lexicogrammar)

จากแนวคิดและกรอบหลักการดังกล่าว ผู้เขียนเชื่อว่าภาษานั้นเกิดในบริบทแห่งวัฒนธรรมและสถานการณ์ที่หลากหลาย กล่าวคือ วัฒนธรรมและสถานการณ์เป็นตัวกำหนดภาษาและการเกิดภาษา ภาษาในทุกระดับเกิดจากปัจจัยสองประการนี้ โดยเฉพาะอย่างบริบทแห่งสถานการณ์จะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างภาษาขึ้นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้น การให้ความสนใจในเรื่องบริบทแห่งวัฒนธรรมและสถานการณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อก้าวถึงบริบทแห่งสถานการณ์และด้วยความเชื่อดังกล่าวที่พัฒนานักภาษาศาสตร์ฝั่งตะวันตก ผู้เขียนได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษขึ้นมาเล่มหนึ่งชื่อว่า เรียนภาษาอังกฤษง่ายๆ ผ่าน 35 สถานการณ์กับน้องน้ำมนต์และคุณพ่อโดม Learn Easy English through 35 Situations with Nammont and Her Daddy (Dome) โดยใช้หลักบริบทแห่งสถานการณ์ (Context of situation) เป็นตัวกำหนดภาษาที่อิงเหตุการณ์/สถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการยืนยันว่า ภาษาเกิดในบริบทแห่งสถานการณ์และการศึกษาหรือเรียนรู้ภาษาจากสถานการณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์มาเพื่อประกอบและชี้ให้เห็นว่า สถานการณ์เป็นตัวกำหนดและสร้างภาษาได้อย่างไร

ภาพที่ 8 ตัวอย่างสถานการณ์ในการเรียนภาษาอังกฤษ จากหนังสือเรียนภาษาอังกฤษง่ายๆ ผ่าน 35 สถานการณ์กับน้องน้ำมนต์และคุณพ่อโดม Learn Easy English through 35 Situations with Nammont and Her Daddy (Dome) โดย ดร.อุตมกฤษฎี ศรีรินทร์ (2561)

ภาพที่ 9 ตัวอย่างสถานการณ์ในการเรียนภาษาอังกฤษ จากหนังสือเรียนภาษาอังกฤษง่าย ๆ ผ่าน 35 สถานการณ์ กับน้องน้ำมนต์และคุณพ่อ Learn Easy English through 35 Situations with Nammont and Her Daddy (Dome) โดย ดร.อุตมกฤษฎี ศรีรินทร์ (2561)

จากภาพดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนหนังสือสร้างภาษาสำหรับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจากสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการทำบุญในพระพุทธศาสนา โดยเป็นสถานการณ์ที่พูดคุยกันระหว่าง Nammont และ Gorge ซึ่งเป็นตัวเดินเรื่องและสถานการณ์ในบทสนทนา จากตัวอย่างบทสนทนาดังกล่าว จะพบว่า ภาษาสำหรับการทักทาย และการแสดงการกระทำที่จะทำในอนาคตถูกนำเสนอผ่านประโยคและคำพูดของผู้พูดทั้งสองคน และมีการอธิบายคำศัพท์และโครงสร้างเพิ่มเติมโดยผู้เขียน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า บริบทแห่งวัฒนธรรมและสถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดและสร้างภาษาในบทสนทนาและนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาในทั้งในระดับบริบท (context) ระดับความหมาย (Semantics) และระดับไวยากรณ์ (Lexicogrammar) และถ้าภาษาที่เกิดจากสถานการณ์มีปริมาณมากพอ ก็ยิ่งจะทำให้การเรียนรู้ภาษาในรูปแบบขยายความ (Dialogic expansion) มากขึ้นและนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จทางภาษาได้มากขึ้น ซึ่งหลักคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้เสนอในหลักการของการเรียนรู้ภาษาจากสถานการณ์ดังที่ได้เสนอแล้วในตอนต้นของบทความนี้ และในหลักการที่ศาสตราจารย์ Halliday, M.A.K. (1978 p.1) ที่ได้กล่าวว่า “If the context is theorized in linguistic terms as another stratum in the organization of language itself, this enables us to model its variation and complexity, taking account of the differing situational contexts for different levels and kinds of teaching/learning activities, as well as the processes and the institutions of education and the different cultures within which this are located.” (ถ้าบริบทถูกทำไปเป็นทฤษฎีทางคำศัพท์ภาษาศาสตร์ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของระบบภาษาด้วยตัวมันเองแล้ว สิ่งนี้จะทำให้เราเกิดรูปแบบที่หลากหลายและความซับซ้อน โดยมุ่งสนใจไปที่บริบททางสถานการณ์ที่หลากหลายในแต่ละระดับและประเภทกิจกรรมของการเรียนการสอนและกระบวนการและระดับสถาบันศึกษาและวัฒนธรรมที่หลากหลายภายในซึ่งบริบทเหล่านี้่ออาศัยอยู่) ซึ่งอธิบายความได้ว่า ถ้าหากมีสถานการณ์ที่หลากหลาย ก็จะทำให้เราเห็นและสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านภาษาให้กับผู้เรียนได้อย่างประสิทธิโดยมีตัววัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดภาษาอีกที

สรุป

จากการนำเสนอและอภิปรายเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยอาศัยสถานการณ์ (Situational Based English Language Learning Theory - SBELLT): อิทธิพลจากมุมมองทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ในโลกตะวันตกสู่การบูรณาการในการสร้างทฤษฎีใหม่การเรียนรู้ทางภาษาในโลกฝั่งตะวันออก เราจะเห็นได้ว่าอิทธิพลและมุมมองของทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ (Systemic Functional Linguistics) ในโลกฝั่งตะวันตกส่งผลต่อการบูรณาการการสร้างทฤษฎีการเรียนรู้ทางภาษาอังกฤษโดยอาศัยสถานการณ์ซึ่งผู้เขียนขอตั้งชื่อว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยอาศัยสถานการณ์ (Situational Based English Language Learning Theory - SBELLT) โดยมีหลักการ แนวคิดและสมมติฐาน 6 ประการคือ 1) การเรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาเพื่อให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายในเรียนรู้ซึ่งสถานการณ์ที่นำมาเรียนเรียนรู้หรือนำมาสอนนั้นเกี่ยวข้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตหรือการใช้ชีวิตที่เป็นปกติวิสัยของมนุษย์) 2) สถานการณ์การเรียนรู้ควรมีการตอบโต้สื่อสารที่เป็นการสื่อสารสองทาง (Two – way communication) เพื่อให้เกิดการขยายการพูดคุยหรือการเรียนรู้โดยมีตัวภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารซึ่งนำไปสู่การขยายความของการพูดคุย (dialogic expansion) ของบทสนทนาหรือการเรียนรู้มากขึ้น 3) สถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและน่าสนใจจะนำไปสู่การเรียนรู้ทางภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะภาษาที่เกิดจากการเรียนรู้ เกิดจากตัวสถานการณ์เป็นตัวกำหนดโดยมีโครงสร้างทางภาษาที่เกิดจากการเรียนรู้จากสถานการณ์จะเป็นโครงสร้างที่เน้นหน้าที่ทางภาษา (Functions) มีวัตถุประสงค์ของหน้าที่ทางภาษาที่ชัดเจนเพื่อการสื่อสาร เป็นหน้าที่ทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันหรือกิจกรรมทางสังคม (Social activities) 4) ความยาวหรือปริมาณของตัวภาษาที่มากพอที่เกิดจากสถานการณ์มีผลต่อการเรียนรู้ในแง่ของการขยายความหมายของตัวภาษาที่ปรากฏในสถานการณ์ซึ่งช่วยส่งเสริมกระบวนการคิด การวิเคราะห์และวิจารณ์กับตัวผู้เรียน 5) การฝึกภาษาจากสถานการณ์บ่อยๆ มีผลต่อความสำเร็จและความคงทนในการจดจำและการเรียนรู้ การฝึกและความคุ้นเคยจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางภาษาได้ดีกว่า การไม่ฝึกหรือความไม่คุ้นเคยกับสถานการณ์ที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ทางภาษา 6) สถานการณ์ที่ใกล้ตัวหรือเกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ดีกว่าสถานการณ์ที่ไกลตัวและที่ผู้เรียนไม่คุ้นเคย กล่าวคือประสบการณ์หรือความรู้เดิม (Poirier knowledge and experience) มีผลและส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาของผู้เรียนได้ดีกว่าสถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่คุ้นเคย

จากหลักการและแนวคิดในทฤษฎีใหม่ดังกล่าว ผู้เขียนเชื่อว่า การเรียนรู้ภาษาอังกฤษหรือภาษาให้ได้ดีและมีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆทางสังคม ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่จำเป็นต้องเป็นวัฒนธรรมจากฝั่งประเทศตะวันตกเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษหรือภาษาสามารถเกิดขึ้นได้ในวัฒนธรรมจากฝั่งประเทศในตะวันออกด้วย ดังนั้น การผสมผสานหรือการบูรณาการ (Integration) การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์และวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งจากฝั่งตะวันตกและตะวันออกจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ นักภาษาศาสตร์ครูอาจารย์ด้านภาษาควรคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้เมื่อต้องสอนหรือส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษหรือภาษาให้กับผู้เรียนทั้งในแง่การสร้างสื่อการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ภาษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักว่า ความหลากหลายของบริบทแห่งสถานการณ์และวัฒนธรรมมีผลต่อการเรียนรู้และความสำเร็จของผู้เรียนในทุกระดับ ดังเช่นที่ศาสตราจารย์ M.A.K, Halliday (1978, p.17) กล่าวไว้ว่า

“When we talk of the cultural context for language education, we have to go beyond the popular notion of culture as something defined solely by one’s ethnic origins. All of us participate in many simultaneous cultures; and language education is the principal means by which we learn to do so”. จากข้อความดังกล่าว สามารถอธิบายความและสรุปได้ว่า เมื่อเราพูดถึงบริบททางวัฒนธรรมในเรื่องการ

ศึกษาทางภาษา เราต้องไปให้ไกลกว่า คำว่าลักษณะของวัฒนธรรมที่เป็นที่นิยมที่คือบางสิ่งที่ถูกนิยามทั้งหมดโดยเพียงแค่วัฒนธรรมของชาติเพียงกลุ่มเดียว แต่เราทั้งหมดคาดหวังที่จะเห็นวัฒนธรรมที่หลากหลายต่อเนื่องและการศึกษาทางภาษาคือวิธีการที่สำคัญที่เราเรียนรู้ที่จะทำเช่นนั้น ดังนั้น เมื่อก้าวถึงการเรียนรู้ภาษาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ การเรียนการสอนภาษาอังกฤษ การให้ความสนใจกับบริบทแห่งสถานการณ์วัฒนธรรม (Context of culture) และบริบทแห่งสถานการณ์ (Context of situation) จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ภาษาและจะทำให้เราเข้าใจบริบทต่างๆแห่งการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- วิโรจน์ อรุณมานะกุล ทฤษฎีภาษาศาสตร์ (2559) ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุดมกฤษฎี ศรีนนท์ (2561) เรียนภาษาอังกฤษง่ายๆ ผ่าน 35 สถานการณ์กับน้องน้ำมนต์และคุณพ่อโตม Learn Easy English through 35 Situations with Nammont and Her Daddy (Dome) บริษัท เพชรเกษมการพิมพ์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด
- Halliday, M.A.K. (1978) *Language as a Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. (1999) in *Text and Context in Functional Linguistics* edited by Mohsen Ghaddesy, John Benjamins Publishing Company.
- Halliday, M.A.K. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar. The Fourth Edition* revised by Christian M.I.M. Matthiessen, Routledge.
- Richards, J. ; Rodgers, T. (1986) *Approaches and Methods in Language Teaching: A description and analysis*. Cambridge University Press.
- Oxford reference (2018) retrieved from <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095634862>
- Martin, JR (2014) *Evolving Systemic Functional Linguistics beyond the clause*. *Functional Linguistics*, 20104, 1:3